

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДУХОВНУ СФЕРУ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. В усіх соціальних системах і філософських традиціях проблеми культури, духовності мали і мають велике значення. В той же час досі існують різні підходи в оцінках і розумінні цих понять, а також стосовно їхнього впливу на людську життєдіяльність. Тобто постає потреба соціально-філософського аналізу проблем.

Аналіз свідчить про те, що проблеми культури, духовності завжди були в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Значний внесок у вивчення проблеми культури, духовності зробили П. М. Біццеллі, О. Шпенглер, Й. Хейзінга, М. Вебер, Е. Кассірер, Е. Гуссерль, С. Ансімова, А. Алексєєнко, Н. Бородіна, Е. Бобосов, Г. Герасимова, М. Каган, С. Кримський, В. Лозовий, В. Пазенок, І. Степаненко, В. Табачковський та ін.

Вагомий внесок у розвиток теорії інформаційного суспільства зробили відомі західні дослідники Дж. Андерле, Д. Белл, Й. Войценбаум, А. Данцін, К. Дойч, Є. Масуда, Ф. Махлун, С. Кроуфорд, А. Норманн, Т. Смолян, А. Тоффлер, К. Штейнбух та ін.

Мета дослідження: соціально-філософський аналіз проблеми трансформації українського суспільства в контексті світових глобалізаційних процесів, а також виявлення закономірностей, тенденцій, пріоритетних цілей інформаційних процесів.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати положення про те, що в процесі інформатизації суспільства формується особлива інформаційна культура, яка виступає системою матеріальних і духовних засобів забезпечення єдності та гармонії у взаємовідносинах людини, суспільства та інформаційного середовища.

2. Проаналізувати й узагальнити зарубіжні й вітчизняні теорії та концепції глобалізації, представити їх авторське бачення шляхом критичного переосмислення домінуючих тенденцій в сучасній думці суспільства.

Об'єкт дослідження: культура, духовність в інформаційному суспільстві, їхнє функціонування, розвиток та взаємозв'язок.

Предмет дослідження: вплив інформації та інформаційних технологій на духовність та культуру суспільства та їх видозмінення.

Як зазначає А. Алексєєнко, «кожен по-своєму інтерпретує духовність і надає цьому поняттю іноді поверхового або ж буденного змісту» [1, с. 4]. З початку розглянемо основні підходи до поняття «інформаційне суспільство». Впровадження самого терміна «інформаційне суспільство» пов'язують з професором Токійського технічного інституту Ю. Хаяші [2, с. 254].

Слід зазначити, що наприкінці ХХ ст. утворилися дві групи вчених, які по-різному підходили до тлумачення поняття «інформаційне суспільство». Одні з них стверджують, що інформаційне суспільство не пояснює жодного нового за якістю явища, яке могло б існувати протягом останніх декількох десятиліть і не мало б аналогії у попередніх епохах. Інші дослідники, навпаки, наголошують, що вплив інформаційних технологій на суспільство пов'язаний з появою якісно нових, невідомих раніше глобальних суспільних відносин, котрі можна описати як появу суспільства, в якому переважають інформаційні послуги. Так, відомий американський футуролог А. Тоффлер вважає, що на сучасному етапі знання й інформація стали найважливішими ресурсами влади, що дозволяють досягти бажаних цілей, мінімально витрачаючи ресурси влади, переконання людей в їхній особистій зацікавленості в цих цілях [3, с. 160-162].

Значний внесок у розуміння інформаційного суспільства та перспектив його розвитку в Україні зробив В. Данильян. Аналізуючи різні підходи до визначення інформаційного суспільства, він відмічає, що жоден з них не може бути єдино правильною методологічною базою для вивчення настільки складного комплексного феномену.

Розв'язання цієї проблеми можливе тільки у разі комплексного використання усіх зазначених підходів до визначення інформаційного суспільства з обов'язковим урахуванням їхніх плюсів та мінусів. Підхід до визначення інформаційного суспільства ґрунтується на таких положеннях. По-перше, слід відзначити, що зрозуміти сутність інформаційного суспільства поза аналізом категорії «інформація» неможливо. По-друге, іншою складовою питання інформаційного суспільства є визнання високої динамічності його розвитку і глобального характеру змін у всіх сферах життєдіяльності людини. По-третє, при визначенні сутності інформаційного суспільства необхідно використовувати термін «інформатизація». Виходячи з таких положень: інформаційне суспільство – це якісно новий етап еволюції суспільства, що формується в результаті тенденцій попереднього розвитку, який передбачає збільшення ролі інформації і знань.

Постають питання щодо можливості гармонійного розвитку людини, її духовності, культури, соціуму в цілому. Дійсно, інформаційно-комп'ютерна революція реалізується як процес інформатизації усіх сфер життя суспільства і життєдіяльності людини. При цьому все радикально змінюється – і матеріальне виробництво, і свідомість, і світогляд, а також побут і освіта, спілкування і мистецтво. Відтак, формується загальнопланетарна цивілізація на засадах, з одного боку, єдності і неподільності світового співтовариства, а з другого – множинності, відносної незалежності та різноманітності народів, культур. І це, на мою думку, є скоріше більш позитивним, ніж негативним. Я згоден з авторами, які вважають, що в умовах технологічного прогресу культура, духовність виконують обмежувальні та стабілізуючі функції. Тому найважливішими стають людські реакції, відносини, відчуття та потреби.

Що стосується безпосередньо культури та її місця в інформаційному суспільстві, то, як відомо, вона існує в предметних та особистих формах. Предметні форми культури – це наслідки діяльності людей, певна система матеріальних та духовних цінностей: засоби і знаряддя праці, предмети побуту, наукові знання, філософські та релігійні системи, традиції, юридичні закони тощо. Іншими словами, культура – це безпосередня реалізація людської свободи. Тому кожне досягнення культури підносить людину і є неповторним за своєю значущістю, свідчить про нові людські можливості.

Культура інформаційного суспільства відзначається стрімкістю змін, розвитку в усіх сферах життєдіяльності людини. Одним з найважливіших соціокультурних явищ за останні 15-20 років є інформаційна культура людини та суспільства. Об'єктивна необхідність у виділенні специфічної інформаційної компоненти загальної культури виникає лише з поглибленням інформаційного підходу до пізнання. З цим слід погодитись. І, з нашої точки зору, визначальну роль тут відіграє та обставина, що на базі інформаційно-обчислювальної техніки і технології утворився новий вид соціальних комунікацій, розвиваються процеси комп'ютеризації та інформатизації суспільства. Саме ці процеси є в кінцевому результаті джерелом інформаційної культури як нової компоненти культури.

Сьогодні є аксіомою те, що знання у вигляді інформації – це найважливіший чинник суспільно-економічного розвитку. Інформатизація виявилась однією з найістотніших закономірностей прогресу, основою відкриття перед цивілізацією нових обріїв виживання і глобального розвитку. Процес інформатизації покликаний усунути суперечності, що набувають трагічної форми, між буттям людства, що стихійно розвивається, і свідомістю, що надто відстає. Інформатизація – це перехід суспільства, його культури до нового якісного стану, вихід на нові історичні рубежі, що ведуть до інформаційного суспільства.

В інформаційному суспільстві технічні системи створюють засоби і передумови гармонізації життя і процесів у суспільстві. І це дійсно так. Ми бачимо вже в наші часи, як прогрес техніки дає змогу переборювати смертельні ранише

хвороби, зменшувати гостроту екологічної кризи, вирішувати конфліктні ситуації у суспільстві, але громадськість непокоїть те, що за кожним новим поворотом у науково-технічному потоці виникають нові небезпеки, і наперед невідомо, чим повинно буде людство розраховуватися за чергову технічну вигадку.

Висновки: Інформаційне суспільство, де в широкому плані використовуються сучасні технології, інформатизація та комп'ютеризація, пов'язане з формуванням нових зв'язків і потоків в управлінні, науці, освіті, виробництві, культурі взагалі. Пріоритетними проблемами інформаційного суспільства, на мій погляд, є не стільки технічні, а насамперед соціокультурні, духовні критерії, що мають ефективно і гармонійно забезпечувати взаємозв'язок людини і комунікаційного середовища, сприяти збереженню та формуванню духовних цінностей на всіх етапах історичного розвитку.

Література

1. Алексеенко А. П. Природа духовності: монографія. Харків: Факт, 2004. С. 1-6.
2. Уттож І. Г. Освіта в інформаційному суспільстві: Філософсько-антропологічні студії. Київ, 2008. С. 254–260.
3. Тоффлер Э. Эволюция и революция: Третья волна. Мариуполь, 1999. С.160-162.
4. Коваленко І. І. Духовність як методологічна передумова дослідження правової культури українського соціуму: Соціальна філософія, психологія. – Харків: 2008. Вип. 1(30). С. 110–115.
5. Гнасевич Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн: Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії. №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.
6. Гнасевич Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві: Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40–46.